

kancelarie rp

kancelarierp.pl

Kancelarie RP to nowa jakość w usługach prawniczych. W serwisie baza ponad 200 dokumentów, przyjazny i prosty generator oraz sieć wysoko wyspecjalizowanych prawników dostępnych na wyciągnięcie ręki.

Kary umowne można miarkować

KODEKS CYWILNY | Zastrzeżenie kary umownej umacnia pozycję wierzyciela i przyczynia się do realnego wykonania zobowiązania przez dłużnika, ułatwiając zastosowanie wobec niego swoistej sankcji odszkodowawczej.

Zastrzeżenie przez strony umowy o roboty budowlane kar umownych ma na celu regulację przyszłej odpowiedzialności odszkodowawczej wykonawcy lub zamawiającego (art. 484 § 1 k.c.), zazwyczaj zastępuje albo uzupełnia należne stronie odszkodowanie z tytułu niewykonania lub nie należytego wykonania zobowiązania. Najczęściej kara umowna zastrzegana jest na wypadek nieterminowego wykonania robót, a także odstąpienia od niej z przyczyn dotyczących jednej ze stron umowy. Oświadczenie o odstąpieniu od umowy jest jednostronnym, skierowanym do adresata oświadczeniem woli o charakterze prawokształtującym, w którego następstwie łączący strony stosunek prawny (umowa) wygasa.

Wykonanie prawa odstąpienia od umowy wzajemnej znosi tym samym prawa i obowiązki stron należące do istoty umowy, natomiast wywołuje nowe roszczenia określone w ustawie oraz nie znosi odpowiedzialności z tytułu zastrzeżenia kary umownej, w tym w szczególności nie pozbawia inwestora roszczenia o zapłatę kary umownej zastrzeżonej na wypadek przekroczenia terminu oddania obiektu (wyrok Sądu Najwyższego z 5 października 2006 r. sygn. IV CSK 157/06).

Zarówno w literaturze, jak i orzecznictwie sądowym niejednokrotnie zwraca się uwagę na istnienie zasadniczych różnic pomiędzy karą umowną a odszkodowaniem na zasadach ogólnych (art. 471 k.c.), dostrzegając, iż wysokość kary umownej, w przeciwieństwie do odszkodowania, nie jest zależna nie tylko od wysokości szkody, ale nawet od tego, czy szkoda rzeczywiście wystąpiła (uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z 6 listopada 2003 r., III CZP 61/03 OSP 2004, Nr 9, poz. 115).

Pozycja wierzyciela

Zastrzeżenie kary umownej umacnia pozycję wierzyciela i przyczynia się do realnego wykonania zobowiązania przez dłużnika, ułatwiając zastosowanie wobec niego swoistej sankcji odszkodowawczej. Nie budzi wątpliwości, iż zastrzeżenie takie ma ułatwić dochodzenie naprawienia szkody, ale nie może prowadzić do sytuacji, w której wierzyciel uzyskuje nieuzasadnione korzyści. Stąd ustawa kodeksu cywilny formułuje możliwość

obniżenia kary umownej, jeśli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane lub kara umowna jest rażąco wygórowana (art. 484 § 2 k.c.).

W piśmiennictwie na ogół zaleca się korzystanie z dużą ostrożnością z możliwości zmniejszenia kary umownej i to zarówno z tego powodu, że dłużnik wykonał zobowiązanie w znacznej części, jak i wtedy, gdy kara umowna jest rażąco wygórowana. Jeżeli w umowie wyraźnie zastrzeżono karę umowną w oznaczonej wysokości za określone naruszenie zobowiązania i zobowiązanie to faktycznie zostało naruszone, zmniejszenie jej nie będzie z reguły uzasadnione, chociażby dłużnik istotnie w znacznej części zobowiązanie wykonał.

Dotyczy to również drugiej przyczyny uzasadniającej zmniejszenie kary umownej, a mianowicie jej rażąco wygórowania: może to nastąpić wtedy, gdy zapłata kary umownej w pełnej wysokości powodowałaby rzeczywiste nadmierne pokrzywdzenie dłużnika. Strony zastrzegając karę umowną, nie mogą wyłączyć jej miarkowania przez sąd. Nie budzi także wątpliwości, że zmniejszenie zastrzeżonej kary umownej może się opierać na łącznym stosowaniu obu wskazanych w art. 484 § 2 k.c. podstaw miarkowania.

Od okoliczności konkretnego przypadku zależy, czy częściowe wykonanie robót budowlanych przez wykonawcę przed popadnięciem w

13 lutego 2014 r. sygn. V CSK 45/13 OSP 2015 nr 6, poz. 56). Podkreślić należy, iż ciężar dowodu wystąpienia przesłanki zmniejszenia kary umownej spoczywa na dłużniku.

Trzeba zaznaczyć także, iż obecnie dominuje pogląd, zgodnie z którym przyczynie się dłużnika do powstania lub zwiększenia szkody nie stanowi samodzielnej podstawy redukcji kary i może być brane pod uwagę tylko w ramach wskazanych wyżej podstaw, decydujących o miarkowaniu kary umownej stosownie do art. 484 § 2 k.c. (tak m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 9 listopada 1965r., sygn. I CR 545 / 63, OSPiKA 1976, poz. 97; wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2003r., sygn. III CKN 50/01, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z 8 lipca 2004r., sygn. IV CK 522/03, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 1300; wyrok Sądu Najwyższego z 4 marca 2008r. sygn. IV CSK 457/07, nie publ.). Jednakże brak winy lub niewielki stopień winy dłużnika, o ile nie wyłącza jego odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania, ma znaczenie przy miarkowaniu kary umownej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku - I Wydział Cywilny z dnia 9 października 2015 r. sygn. I ACa 502/15 nie publ.).

Ponadto, w najnowszym orzecznictwie, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na poruszoną powyżej problematykę, stwierdzając w uzasadnieniu jednego z orzeczeń, iż „...kara umowna należy się - w razie jej zastrzeżenia - niezależnie od tego, czy szkoda w ogóle powstała. Nie ma tym samym znaczenia to, czy wierzyciel przyczynił się do jej powstania, czy zwiększenia. Przesłanką uzasadniającą zapłatę kary umownej nie jest więc szkoda, lecz niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, za które ponosi odpowiedzialność dłużnik (art. 483 § 1 i art. 484 § 1 k.c.), jeżeli dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, roszczenie z tytułu kary umownej w ogóle nie powstaje, co wynika z ogólnej zasady wyrażonej w art. 472 k.c.

Wyraźne żądanie

Należy również zauważyć, iż w przywołanym wyżej rozstrzygnięciu Sąd Najwyższy stwierdził, iż żądanie miarkowania kary umownej musi być wyraźne, konkretnie sformułowane, jako żądanie obniżenia kary umownej na podstawie art. 484 § 2 k.c., zaś samo żądanie przez dłużnika oddalenia powództwa o zapłatę nie

•ZDANIEM AUTORA

Jarosław Klimont

adwokat z Kancelarii
Adwokackiej Adwokata
Jarosława Klimonta

Mimo tego, że w orzecznictwie sądowym pojawia się niekiedy bardziej liberalne stanowisko uznające, iż wniosek o oddalenie powództwa obejmuje żądanie obniżenia kary umownej, to - choćby ze względów ostrożnościowych - dłużnik winien zgłosić w procesie wyraźnie i jednoznacznie sformułowany wniosek o obniżenie żądanej kary umownej, oparty na przesłankach określonych w art. 484 § 2 k.c. ■

jest wystarczające. Podnosi się także, że wystarczające jest, by w trakcie procesu dłużnik, który wnosi o oddalenie powództwa, podniósł także zarzut rażąco wygórowania kary umownej.

Przedstawia on wtedy sądowi nie tylko żądanie oddalenia roszczenia o zapłatę kary umownej, ale implicite w jego żądaniu, w związku z podniesieniem zarzutu rażąco wygórowania kary umownej, mieści się także wniosek o jej miarkowanie (wyrok z 16 kwietnia 2010 roku sygn. IV CSK 494/09, LEX 578084, tak również: wyrok Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2003 roku, sygn. II CKN 240/01, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 roku, sygn. IV CSK 89/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 15; wyrok Sądu Najwyższego z 6 lutego 2008 roku, sygn. II CSK 421/07, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 26 listopada 2008 roku, sygn. II CSK 168/08, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2010 roku, sygn. IV CSK 494/09, OSNC-ZD 2010, Nr 4, poz. 115, Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2010 roku, sygn. V CSK 217/09, Sądu Najwyższego z 26 października 2016 roku, sygn. III CSK 312/15).

Powyższą linię orzecniczą zaakceptował również m.in. Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 5 listopada 2015 roku (sygn. akt: I ACa 343/15) stwierdzając, że: Dłużnik, który zamierza zgłosić swoje żądanie oparte na art. 484 § 2 k.c. obowiązany jest wyraźnie takie żądanie sformułować oraz wykazać jego zasadność za pomocą dowodów na jego poparcie, a także wskazać przesłanki obniżenia kary.

Konieczna precyzja

Nadto w orzecznictwie sądowym zaakcentowano, iż w przypadku podmiotów profesjonalnych (w tym zwłaszcza

przedsiębiorców) należy oczekiwać precyzyjnego formułowania żądań i wniosków. Uprawnienie dłużnika do żądania obniżenia kary przysługującej kontrahentowi, z uwagi na ziszczenie się okoliczności przewidzianych w umowie stron, jest materialnoprawnym środkiem obrony przed uzasadnionym żądaniem wierzyciela, prowadzącym, w razie uwzględnienia przez sąd tego zarzutu, do częściowego oddalenia powództwa. Wykładnia językowa art. 484 § 2 k.c., w którym wskazano dwie różne przesłanki uzasadniające obniżenie należnej wierzycielowi kary wskazuje, że dłużnik, zwłaszcza reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika procesowego i szczególnie w sprawie gospodarczej, powinien sformułować wniosek o miarkowanie kary umownej w sposób wyraźny, ze wskazaniem, na której przesłance opiera żądanie oraz w jaki sposób je motywuje.

Dłużnik powinien nie tylko zgłosić postulat obniżenia kary umownej, ale także przytoczyć fakty i dowody na jego poparcie, dając tym samym wierzycielowi możliwość zwalczania tego żądania w toku procesu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 31 lipca 2015 roku, sygn. I ACa 452/15). Miarkowanie kary umownej, które jest przejawem prawa sądu do ingerencji w stosunki umowne równorzędnych podmiotów, zapewni możliwość elastycznego orzekania w tym zakresie, pod warunkiem jednak, że takie żądanie zostanie przez dłużnika zgłoszone i wykazane (wyrok Sądu Najwyższego z 25 marca 2011 roku, sygn. IV CSK 401/10; wyrok Sądu Najwyższego z 23 maja 2013 roku, sygn. IV CSK 644/12; wyrok Sądu Najwyższego z 15 października 2008 roku). ●●

RZECZPOSPOLITA

PISALIŚMY O TYM:

Michał Wykurz
Kiedy lekarze, prawnicy i doradcy podatkowi mogą nie ewidencjonować sprzedaży za pomocą kasy fiskalnej?

Artykuł dostępny:

kancelarierp.pl/baza-wiedzy

zwłokę ma znaczenie dla wierzyciela i zaspokaja jego chroniony interes. Przy ocenie zaś, czy zastrzeżona kara umowna jest rażąco wygórowana, nie wyklucza się uwzględnienia relacji między wysokością zastrzeżonej kary umownej a wysokością wynagrodzenia należnego stronie zobowiązanej do zapłaty kary umownej, za zasadnicze jednak kryterium tej oceny uznaje się stosunek wysokości zastrzeżonej kary umownej do wysokości szkody doznanej przez wierzyciela (wyrok Sądu Najwyższego z